

FRA ET SAMISK KUNST- PERSPEKTIV:

å organisere seg for å bevisstgjøre publikum gjennom praktisk handling

SÁMI DÁIDA- PERSPEKTIIVAS:

organiseret vai morihahtta gehččiid, praktihkalaš barggu bokte

Artikkelforfatter / artihkačáli: Britta Marakatt-Labba

Översetter / jorgaleaddji: Thomas Marainen

Fra midten av syttitallet har det rent mye vann under de samiske kunstbruene. Man kan si at det var der og da, i den tiden da en håndfull unge samiske mennesker studerte på forskjellige kunsthøgskoler i Norden, at en tidsalder oppsto, en bevegelse. Man kan formulere det slik at en samisk kunstrenessanse var et faktum.

Hvordan oppsto den?

Syttitallet var en oppvåkningstid. Unge studenter ute i verden skapte revolusjon på slutten av sekstitallet. Hele syttitallet sydet av en kampvilje som ikke minst var synlig innenfor forskjellige kunstgenrer, for eksempel bildekunst. Samiske kunststudenter var ikke sene om å følge strømmene. Man levde i et sydende kunstmiljø og var synlig der diskusjonene foregikk. Kunstnere

har gjennom alle tider vært forgrunnsfigurer, dvs. avantgardister. Vår oppgave er og har vært å være frontfigurer, å ligge ett skritt foran, våge å være samfunnskritiske. Kunst skal skape glede, forundre, forarge og formidle til betrakteren. Iblant koster det kunstneren svette og tårer, men gir også glede - glede over å kunne glede andre med det vi kunstnere skaper og har skapt.

Hvor bevisst gjør man publikum?

Unge samiske kunststudenter forsto på et tidlig tidspunkt at det var viktig å organisere seg, delvis for å kunne drive fram de for oss viktige og store kunstspørsmålene. Vårt resonnement var som følger: en stemme blir ikke hørt, ett kunstverk laget av en enkelt samisk kunstner drukner i den store mengden. Flere stemmer blir hørt og en hel kunst-

hall fylt av et mangfold av samisk kunst, gjør seg bemerkbar og kan ikke overses. Det var resonnementet vi fulgte.

Å organisere seg på et samisk nordisk nivå var en del av det resonnementet.

Hvordan kom vi på dette og framfor alt, hva gjorde vi med det?

Under studiene mine i årene 1974-78 reiste jeg mye mellom Göteborg, som var lærestedet, og Oslo. I Oslo kom jeg i kontakt med Synnøve Persen, og vi kom inn på spørsmål som opprettelse av et nordisk samisk kunstforening. Dette berørte flere nasjonalstater og delvis å sette seg inn i hvordan hver enkelt lands styresett fungerte. Det var viktig å sette seg inn i dette, derfor foretok noen av oss en

Gaskamuttu 1970:i rájjs lea olu čáhci golgan dáidašalddiid vuolil. Sáhtta dadjat, dalle go moadde sámnuora válde oahpuid sierra dáidaskuvlain miehtá davviriikkaid. Dat leai dat áigi go ođđa lihkadus bad-djánii, sáhtta čilget terminologiain ahte sámidáidda oinnii dego ođđa riegeadeami duohtaduvvamen.

Movt dat badjánii?

1970:is leai moriheami áigi, nuorra oahppit miehtá máilmmi hálidedje nuppástuhttima loahppageažis 1960-logus.

Geažo 1970 jagiid duolddai dáistanhállu, dan oinnii sierra dáiddasurggiiguin, omd govvaáidagis. Sámidáidaoahppit eai lean apmasat čuovvolit seamme luottai, go orro ja lihkadedje duoldi dáidabirrasis, digastallamiid guovddážis, dáidarat leat álo leamaš njunnosis,

ngd avantgardistat. Min bargu lea leamaš álohiid leahkit njunnosis, duostat leahkit ovdabealde, duostat stuora servodaga moaitit. Dáida galgá illudit, imastahttit, suhtadit ja dieđihit gehččiid.

Dáiddár šaddá mángii bivastaga ja gatnjaliid sihkkut, muhto maid illudit go beassá iežaid illudit, dáiddain maid mii dahkat ja leat dahkan.

Got galgá morihahttit gehččiid?

Nuorra sámi dáidaoahppit ipmirdedje ahte leai deatalaš álggus juo organiseret iežaset, vái sáhtta ovdedit deatalaš ja min oainnu mielde mávssolaš sámi dáidaáššiid. Min digástallan leai: Okta jietna ii gullo, ovtta sámidáiddára dáida láhpu daid ollu dáiddaid sisa, stuorit joavkkuid vuhtiiváldet ja go stuora dáidagálleriat čájehit sámidáidaga viidodaga, de dat oidnu ja gullo, nu

leai min digástallan.

Orgániseret davviriikkalačat leai oassi min digástallamis.

Goht min dan fuomašeaimme ja goht min de barggaimme?

Go ledjen oahppi Göteborggas jagiid 1974 – 78, lávejin dávjá johtit Göteborgga ja Oslo gaskkas. Oslos deiven Synnøve Persen, ja moai álggiime ságastit galggaleimmet go vuodđodit Davvi Riikkalaš Sámi Dáidačehpiid Searvvi. Dás leai sáhka mánggain našunála stáhtain ja leai deatalaš oahpastuvvat makkár lágat ja stivrenvuogit gávdnojedje sierra riikkain ja danin finadedje moattis dain departementaid ja maid Davviriikkaid ministerrádis Köpenhavnnas. Nu go diehtibehtet, loahppa lea historjjá. Historjjá mii lea addán munnje ollu, lea leamaš

rundreise til departementene og til Nordisk ministerråd i København. Resten av historien kjenner dere jo. Det er en historie som har gitt meg svært mye. Det har vært inspirerende å jobbe med ulike spørsmål som berører den samiske kunsten.

Høsten 1997 var organiseringen av samisk kunst et faktum. Samisk kunstforening så dagens lys i Pätkä i Finland, hjemme hos "Ailohas" Hils. A. Valkeapää.

Retningslinjer ble trukket opp, styre valgt og et kunstnerråd oppnevnt. I SDSs spede begynnelse da det var få medlemmer og lite midler i kassen, hendte det at vi som satt i styret også satt i styret i kunstnerisk råd. Dette innebar dobbelt arbeidsbyrde, og den var påtakelig. Rent bortsett fra økonomien, medførte dette at vi utførte mye ideelt (gra-

tis) arbeid. Det var en absolutt nødvendighet dersom de spørsmålene vi brant for skulle kunne fremmes.

Vi var unge, vi hadde mye energi og vi brant for kunsten. Vi brant for de politiske spørsmålene som berørte kunsten, og derfor følte det ikke som en belastning. I dag kan vi til en viss grad høste fruktene, i hvert fall de fruktene som er blitt modne, om enn ikke helt i den målestokken vi hadde ønsket. Det har så visst rent mye vann under bruene, mange sideelver har runnet inn i hovedelven og dannet en hovedstrømning – en strømning som bevisstgjør flere samiske kunstaktører og får dem til å slutte seg til en felles nordisk samisk kunstsak.

Man kan i dag beskue forskjellige kunstytringer, blant annet ser man

at de yngre jobber i bredden, med video, installasjoner og eksperimentell kunst, for å nevne noe.

Jeg kan forstå at det gjenstår mye å jobbe med. SDS er en nordisk samisk kunstorganisasjon. Rent politisk tar det mye lengre tid å gjennomføre visse tema. Som eksempel kan nevnes at dersom kunstnere står for utsmykninger i eget land (Sverige), får vi individuell godtgjørelse (IV) basert på hvor mange poeng man har samlet i løpet av årene som yrkesaktiv kunstner i form av utsmykninger og salg av staffelikunst.

Om jeg som en kunstner bosatt i Sverige tar på meg utsmykninger i andre nordiske land, taper jeg den individuelle godtgjørelsen, fordi regelen sier at poengbereg-

miellagiddevaš ovddidit ja bargat sámi dáidda áššiiguin.

Čakčat 1977 duohtandahkkui de sámidáidda organiseren. SDS rieggá-dii Beattegis / Suomas, Áilluhačča, Nils Aslak Valkeapää ruovttus. Stivra ja dáiddaráđđi vuodđuduvvui. Álgogagiid go ledje unnán miellahttut SDS:as ja heajos ruhtadilli, de šadde mángii válljet stivralahttuid maid dáidaráđi stivrii, mii dagahii duppal bargonoađi, dat leai čielggas, ja go juo leai heajos ruhtadilli de bargame ollu nuvttá. Dat leai áibbas bákko, jus deatalaš áššit min mielas galge ovdánit.

Mii leaimmet nuorat, mis ledje ollu návččat ja berustupmi dáiddas, mii berosteimme praktihkalaš áššiide mat guske dáidagii, danin dat ii dovdon makkarge noađđin.

Odne mii sáhttit čoaggit murjiid,

goit daid mat leat láddan, vaikko viel eai lea ollašuvvan miehtomearrái masa hálideimme. Gal dat lea vissa ollu cáhci geargan golgat šalddiid vuolil, ollu ravdarávnjit leat golgan váldojojkii ja dahkan válderávnji. Rávnjit mat leat visásit čohkken sámi dáidáriid searvat oktii davviriikalaš sámi dáidaga buorrin.

Odne sáhtta oaidnit mánggalágán dáidagiid, e.e. oaidná nuoraid bargame oalle viidat, jus namuha omd video, instállašuvnnat, geahččaladdan dáida j.n.a.

Mon oainnán dat gávdu ollu ain dahkat, SDS lea Davviriikkalaš Dáidačehpiid searvi, politihkalaččat váldá ollu guhkut áiggi čađahit vissa áššiid omd sáhtta namuhit jus dáiddar dahka čijademiid (siskobealde)

iežas našunála stáhtas (Ruotas) de ožžo individualalaš buhtadusa (IV) mii rehkenasto das man ollu čuoggáid lea gártadan čijademiid ja dáidavuovdimiin ámmátdáid-dárin.

Jus mun dego dáiddar orun Ruotas ja dagan čijademiid iežá davviriikkain, manahan IV-ruđaid, danin go čuoggát rehkenastojuvvojit dáiddain mat leat dahkkon iežas našunaa stáhta rájaid siskobealde. Lean čuiggodan dán ášši min organisašuvnnaide ahte sii fertejit guorahallat ja geahččalit gávdat oktasas Davviriiklaš čovdosa. BUS, Govvadáiddariid Dahkkivuoigatvuohta Ruotas, oaidná dán ášši galgaliin mannat čoavdit, go juo odne gávdu dakkár ortnet jus geahccá dáidagii maid almmustahttet e.e. girjjiiguin, gielddaid ruovttosiidduin,

ningen kun gjelder for kunst som henger innenfor grensene i eget land. Jeg har påpekt overfor våre organisasjoner at det er nødvendig å få dette spørsmålet inn på dagsordenen og forsøke å få gjennom en felles nordisk løsning. I henhold til Bildkonstnärernas Upphovsrätt (BUS - bildekunstneres opphavsrett) i Sverige ville dette ikke være en umulig sak å få gjennom. I dag gjelder allerede den ordningen om man ser på kunst som gjengis i for eksempel bøker, kommunenes hjemmesider og TV. BUS/Bono overvåker og krever inn penger på vegne av kunstnere som er tilsluttet BUS/Bono. Dette gjelder all kunst som er gjengitt i Norden.

Når det gjelder utsmykningsdelen og den er kommet vel på plass, har staten og det offentlige rommet får

sitt, men kunstnerne står uten godtgjørelse, utenom det man har fått for selve utførelsen av utsmykningen. Til syvende og sist er det vi aktørene som blir de store taperne.

SDS har, om man sammenligner det som jobbes fram, klart å drive gjennom flere viktige kunstspørsmål på den norske siden. Finske Sápmi er kommet i bakgrunnen. Hva kommer det av? I svensk Sápmi har vi jobbet med å løfte fram samiske kunstspørsmål gjennom et fireårig bildekunstprosjekt (2003-06) – Ájtte museum i Jokkmokk. Behovet var stort, spesielt for å synliggjøre samisk bildekunst, formidle og bevisstgjøre. Som prosjektleder kan jeg erkjenne at etter at prosjektperioden er utløpt, ser vi flere ringvirkninger av dette prosjektet, blant annet større etterspør-

sel fra forskjellige museer når det gjelder utstillinger, foredrag osv. Det kan også nevnes at Norrbottens Länsland-sting lovpriser dette prosjektet. Det førte til at samisk billedkunst fikk en større plass og forståelse hos dem.

Tilbake til SDS

Som dere forstår har jeg gjennom mitt engasjement i SDS ledelse mange sterke minner som har brent seg fast i mitt indre, bare for å nevne noen personlige opplevelser. Vi kjørte mange lange mil gjennom hele Sápmi. Jeg husker spesielt en gang jeg kom gående langs en vei i Kiruna. På en benk i parken oppdager jeg en hel mengde A4-ark stablet etter hverandre og en av mine kolleger som holder på med kontorarbeid for SDS. En benk i parken – hvem av oss ville i dag

tv:as j.n.a. Bus/Bono bearráigeahccá ja gáibida ruđaid dáidariidda geat leat mielde/lahttut Bus/Bono:s, ja dat guoská buot dáidagiidda mat leat ráhkaduvvon Davvi Riikkain. Go geahccá čiŋademiide leat stáhtat / almmolaš lanjat ožžon sin oasi, muhto dáiddarat eai lea ozzon buhtádusa, eará go barggu ovddas go leat čađahan čiŋademiid. Loahppa loahpas geat dás dáhppojit leat mii dáiddarat.

SDS lea go buohtastahtta Norgga beliin, nagodan čađahit mánggaid deahtalaš dáiddaáššiid. Suoma sápmi lea báhcán maŋabeallái. Mii dasa lea sivvan? Ruotabealde sámis leat mii lokten sámi dáiddaáššiid oidnosii 4:e jahkásaš govvaáidaproševttain (2003 – 2006), Ájtte musea Johkamohkis. Dárbbut ledje stuorrat, e.e. oaččut

oidnosin, diedihit ja ovdanbuktit sámi govvaáidaga. Mon sáhtán prošektajođiheadjin viel ná guhkes áiggi maŋjel go prošektaáigodat lea nohkan, oaidnit proševtta váikohemiid sierra guovlluin. Dego gulaskuddan sierra museain go háledit oazzut čájáhusaid ja logaldallamiid. Namuhit sáhtta viel Norrbottena eanadikki, mii rámidii proševtta. Dat dagahii ahte sámi govvaáida oazzui stuorit saji ja ipmardusa sin bealis.

Ruovttoluotta SDS:ii.

Dego ipmirdehpet lea mu bargu SDS:a stivrras addán ollu muituid munnje. Namuhan moadde persuvnnalaš dáhpáhusaid. Mii vujiime dávjá ollu guhkes mátkiid miehtá sámi. Muiten go oktii bohten vázzi gáhtá mielde Gironis. Oidnen guhkesbeaŋkkas dievva

čállinbáhpiriid go okta mu rátnáin leai dan geavaheamen SDS:a kánruvran. Livccii go oktage mis dohkkehan dan otna beaivvi, na ii gal. Nu leai dilli ja duohtavuohtha dan áiggi, ii mihkkege lean veadje-meahtun. Dego namuhin dás ovdalis, de leai stivralahttu maid mielde dáiddaráđis. Ráđi bargu leai veardidit/juryeret dáidačájáhusaid ja dohkkehit ođđa miellahttuid.

SDS:a vuosttas veardiduvvon dáidačájáhus. (Min otná dáida 1980) čájehuvvui Romssa museas. Mu bargu leai bearráigeahččat ahte čájáhus bidjui čoahkkái Mázes ja sáddejuvvui Romsii čájáhusan. Go čájáhusáigi nogai, de leai mu ovttasvástádus fas bordit dan go čájáhus galggai sáddejuvvot stuora gaskariikalaš mátkái/turneai, (1980 – 1981).

godta noe slikt? Ingen. Det var i denne virkeligheten vi beveget oss. Ingenting var umulig. Som tidligere nevnt satt lederne i SDS også i det kunstneriske rådet. Dette rådet skulle bl.a. sørge for at utstillinger ble vurdert av juryen og behandle søknader fra nye medlemmer.

SDSs første store utstilling som skulle jury-vurderes (vår kunst i dag, 1980) vist på Tromsø museum. Min store oppgave var å sørge for at utstillingen ble pakket ned i Masi, transportert til Tromsø, pakket opp, hengtes opp og så videre. Jeg husker helt klart at jeg var nødt til å sørge for at den ble pakket ned etter at utstillingen var over. Utstillingen skulle på en større turne internasjonalt. Dette var i årene 1980-81. Slike situasjoner hvor arbeidsbyrden var nær grensen til

det umenneskelige, følte håpløse, men det var bare å spytte i nevene og jobbe videre.

I takk, og takk og pris for det, befinner vi oss i en helt annen situasjon. Formidlingen skjer under ordnede forhold. Vi har samisk kunstsenter i Karasjok og den jobben man utfører skjer helt klart under tryggere forhold. SDS har folk som jobber på senteret, tildels med formidling, men også med praktiske oppgaver som å pakke opp utstillinger, henge opp og sørge for at kunst returneres til deltakeren etter at utstillingsperioden er over.

Bevisstgjøre publikum

Publikum fikk i 1979 delta i Masi-gruppens første kollektive vandreutstilling i Finnmark. Å bevisstgjøre publikum gjennom å vise

utstillinger i nærområdet var nok et klokt valg. Senere aktiviteter besto som nevnt av å vise SDS sine jury-vurderte utstillinger i Tromsø i 1980, etterfulgt av mange flere SDS-juryvurderte utstillinger. Frontfiguren Synnøve Persen var kjempelink til å utstyre media med stoff fra det som rørte seg innenfor den samiske kunstverdenen. SDS og samisk kunst ville ikke ha fått slik oppmerksomhet hvis hun ikke hadde brukt så mye tid på å bevisstgjøre publikum, institusjoner, pressen mm.

Planene siktet høyt allerede fra starten i SDS. Store utstillinger som skulle ut på internasjonale eller nasjonale turneer ble planlagt. Disse ble da også gjennomført, og foregår fortsatt.

Dakkar dáhpáhusat dego dat, go leai badjelmeari bargonoađi, dovdui veadjemeahttun, muhto dasa ii diehtán iežá go addalit čorpmáide ja bargat viidasit.

Odne, buori lihkus, lea ollásit iežá dilli, go diediheapmi dáhpáhuvá buori dilálašvuodain. Mis lea sámi dáidaguovddás Karasjogas, ja bargguid maid doppe dahket, dahkkojit oadjebas dilálašvuodain. SDS:as leat bargit guovddažis, sin bargu lea diedihandoaibma, ortnet čájáhusaid sihke herget, bordit ja fas sáddet dáidagiid ruovttoluotta dáidariidda.

Ipmirdahttit gehččiid

1979:s besse geahččit oaidnit Mázi-joavkku nuppi oktanas čájáhusa mii jođii Finnmarkkus.

Ipmirdahttit gehččiid dáidagis go lágida čájáhusaid lagasbirrasis leai jierbmás dahkku. Jagi maŋjel dego lea namuhuvvon dás ovdal juo, de čájehuvvui SDS veardiduvvon čájáhus Romssas 1980:is ja das maŋjel gal de lágiduvvujedje ollu veardiduvvon SDS čájáhusat. Ofelaš Synnøve Persen leai čeahppi diedihit mediai mii dáhpáhuvai sámi dáidamáilmmis. SDS ja sámidaida ii livččii goassege ozzon dan fuomašumi jus son ii livčče geavahan nu olu áiggi fuomášuhttit gehččiid, institušuvnnaid, mediaid j.n.a.

Áigumusat SDS:as ledje alla dásis juo álgoálggus. Lágidit stuora čájáhusaid mat galge johtit viidát gaskariikalaččat/nášuvnnalaččat. Nu dáhpáhuvai ja dáhpáhuva ain.

Davviriikkalaš dáidaguovddaža bealis fuomášedje juo árrat beroštumi sámidaidagii. Sii lágidedje stuora čájáhusa "Sámi dáidda" 1981 – 1989. Čájáhus jođii Davviriikkain, Europas, Kanadas, Ameriikkas jus namuhan moatti guovllu. Oažžut nu stuora fuomášumi go vejolaš, de leai hui deahtalaš gilvit buori diehtujuhkima o.m.d čálalaččat ja dasa bijai ge SDS:a stuora deattu.

Leago 1970-lohku dat áigi go sámidaidahistorjjá galgá bidjot mihttomearrin, vái lávket maŋos geađgesárgundáidagii, meavrresgárrái ja dan symbolaide, vái 1940 – 60 dáidagiidda ja dáidariidda dego Savio, Skum, Turi. Das maŋjel viel Jáks, Pirak, Nikolaus Blind ja earat (ii oktage nissondáiddar). Leat go dat dáidarat leamaš ovdago-

Nordisk kunstsentrum fikk tidlig opp øynene for samisk kunst. De satte opp en stor utstilling Sámi Dáidda i 1981/89. Utstillingen reiste rundt i Norden, Europa, Canada og USA, for å nevne noen land.

For å oppnå maksimal spredning, var det ytterst viktig å produsere godt materiell i form av kataloger. Dette la SDS stor vekt på.

Er syttitallet den tidsregningen man bør ta utgangspunkt i når det gjelder samisk kunsthistorie, eller bør man vandre bakover i tid til helleristningskunsten, trommene og symbolikken omkring dem, eller førtil-, femti- og sekstitallets kunst av store navn som Savio, Skum, Tuuri og senere Jåks, Pirak, Nikolaus Blind mfl (ingen kvinnelige). Kan de ha vært forbilder for dagens

samiske samtidskunstnere? Her må man også nevne hvor mye den tradisjonelle samiske duodji har betydning og fortsatt betyr for samiske billedkunstnere.

Når det gjelder veivalget og den genre man velger å jobbe med innenfor samtidskunsten, er vi samiske kunstnere helt klart farget av vårt opphav i så mangt og meget. Det ville være merkelig om det ikke var slik. I førkristen tro hadde vi våre skulpturer i form av seider. Ikke minst kan man av Jåks skulpturer avlese at han lekte med tanken, eksperimenterte, blottla det som forfedrene hadde formidlet i sine skulpturer. Jåks ville (tror jeg) bevisstgjøre betrakteren, gjenerobre en svunnet tid.

For mitt eget vedkommende har

min bakgrunn og livsfilosofi og miljø i oppveksten påvirket hvordan jeg har framstilt mine fortellende bilder. Jeg har lekt med tanker, ord, minner, politiske hendelser, mytologi. Fortellingen har vært en viktig del av den samiske kulturen. Forellingen følger en viss rytme, omtrent som joiken. Møtet mellom mennesker, steder man har besøkt, sinnsstemninger – samtlige opplevelser danner en helhet.

Jeg vil nevne noen samiske kunstnere. Selv den samiske kunstverdenen er dominert av mannlige forbilder. Først på syttitallet dukker en del samiske kvinnelige kunstnere opp på arenaen. Vi har mange sterke, kvinnelige kunstnere. Jeg kan nevne Annelise Josefsen, Synnöve Persen, Ingunn Utsi, Lena Stenberg, Majlis Skaltje Rose, M.

vat dálá sámi dáidariidda. Dás ferte maid namuhit man olu árbevirolaš sámiduodji lea mearkašan dálá govvadáiddariidda.

Maid mearkaša dáidasuorggi geaidnoválljen go galgá álgit bargat dálááigásaš dáiddain. Leat go min sámi dáiddarat oaidnán badjelmeari min árbbis. Jus ii nu, dat livččui imas. Dolos risttalašvuodas ledje min čullosat seaittit. Dan oaidná Jåks čullosiin gii duhkorattai jurdagiin, geahččalattai, ovdanbuvttii maid máddarat ledje dahkan sin čullosiin. Jåks háldii (jáhkán goit) oazžut gehččiid váldit ruovttoluotta dolos áiggi.

ležan guovdu lea mi duogáža eallinfilosofija ja luondu váikkohan movt mon ráhkadan mu muiita-leaddji govaid. Lean

geahččalan ja duhkoraddan jurdagiiguin, sániiguin, muittuiguin, politihkalaš dáhphusaiguin ja mytologiain. Máinnasteapmi lea leamaš deahtalaš oassi sámi kultuvrras. Máinnasteapmi čuvvo earenomaš rytma, sullii dego luohiti. Deaivvadeapmi olbmuiiguin, báikkit gos lean fitnan, miellalágit, visot dáhphusat dagahit ollisvuoda.

Háliidan namuhit moadde sámidáiddara. Dáiddárat miehta máilmmi, nu maid sámi dáiddarat, leat eanas leamaš almmáiolbmot, ja lea ge easká 1970 logus go sámi nissondáiddarat álge čájehit iežaset. Mis gávdnojit ollu čeahpes nissondáiddárat nugo Annelise Josefsen, Synnöve Persen, Ingunn Utsi, Lena Stenberg, Majlis Skaltje, Rose Marie Huuva ja ollu earat.

Háliidan dás maid namuhit govvadáiddara Per Enoksson/Deartnás, muhto orru dal Upmis, gii čielgasit bargá árbevirolaš duodje ordnementihkas, geahččaladdá sázuiguin, symbolaiguin, gos de hearvvat muvtojit muitaleaddji govvan stuora báhpiriin

Odd Sivertsen/Ivgus, muhto orru dal Oslos, lea báidnon Laestadianismas go su govvaviidodat jođasa suru ja oadjebasvuoda gaska. Laestadianisma jáhkku lea báidnán ollusa, gii mis ii muitte mánnávuodas, daid ollu guhkes rugusbottuid, gos vissa govat ealláje. Balddeslágánas dáhphusaid oinniime ja lagamusaid eat balljo dovrange. Dat guđii mángasiidda čiekŋalis háviid ja álggus mii beahhtaleimme muhto maŋgelaš fas lahka-neimmet risttalašvuhtii, dal govaid bokte.

Huuva mfl. Jeg vil også nevne maleren Per Enoksson/Tärneby bosatt i Umeå. Han er en kunstner som klart utgår fra tradisjonell duodji-ornamentikk. Han leker med strek og symbolikk. Symbolikken og ornamentikken omvandles til fortellende bilder på store papirflak.

Odd Sivertsen/Lyngen, bosatt i Oslo, er farget av læstadianismen. Hans bildeverden beveger seg mellom det melankolske og fortrøstningsfulle. Trosretningen læstadianisme har farget mange av oss. Hvem av oss husker vel ikke barndommens mange og lange timer på bønnehuset – bildene våknet der og da. Trauma-lignende scener utspant seg mitt framfor oss. Ens nærmeste var ikke til å kjenne igjen. Dette satte dype spor hos mange av oss. Vi tok avstand fra det og nærmet

oss smått og senn trosretningen igjen, men nå i form av bilder.

Lena Stenbergs installasjoner/skulpturer, husken med flettede bukser/jakke "Fritid". Min teori når jeg ser på skulpturen er at jeg ubønhørlig tenker på hvor innestengt man følte seg i skolens verden og internatlivet - det fremmede, man satt i en revesaks. Huskens remmer kan symbolisere den dødsdømtes kamp med angsten.

Randi Marainen er en tradisjonell duojar/sølvsmid som utgår av det tradisjonelle. Hennes skulpturer tar opp fortellinger fra det underjordiske, kampen for å løsrive seg fra tradisjonelle lenker. Samiske kunstnere settes ofte i bås. Hvor hører den kunsten vi skaper hjemme? Får samisk kunst for eksempel plass på

det moderne museet i Stockholm, eller sluses vi til etnografisk avdeling?

Vinduer ut mot verden som man åpner og lukker igjen betyr mye i selve skapelsesprosessen. Gjennom praktisk handling fester sinnsinntrykkene gjennom det materialet og uttrykksmåten man har valgt å jobbe med. Man formidler noe - for noen. Man kan si at samer til alle tider har drevet med å skape, men ikke i form av og ved termen billedkunst. Definisjonen billedkunst er ikke blitt brukt i skapelsesprosessen.

For å nevne et eksempel, når jeg ser på bilder av min egen mor, kan jeg se at det hun gjorde når hun skar sennagress, flettet det og hengte det til tørk, til syvende og sist var

Lena Stenberg instalašuvnnat/čullosat, sugus mas leat bárgejuvvon buvssat/reddjo "Asttoáigi". Go oainnán čullosa, de boahotá mu millii, giddegasvuohtha maid dovd-daimet skuvllas internáhta áiggis. Amas báiki, leai vevdan rieban-skárride ja sugánasa báttit sáhttet muittuhit jápminduorruma balu.

Randi Marainen, árbeviroláš duojár, silbačeahppi, gii lea vuolgán árbevierus ja su čullosat mitalit máidnasiid háldiid máilmmis, dáistaleapmi beassat luovos árbeviroláš giddegas ruovddiin. Sámi dáiddarat čoggjuvvojit dávjá ovttá suorgái, gosa gullá de duođas dat dáida maid mii ráhkadit. Heive go min dáida moderna/ođđaáigásas museai, Stockholmii vái duvdet go min etnografálaš museai.

Láse ja geaidnu máilbmái maid rahpá ja gidde mearkkaša ollu iežas hutkamusas. Praktihkalaš barggu bokte čatnjašit miellagovat sihke ávdnasa ja bargosuorggi čađa mainna lea välljen bargat. Min geiget juoidá soapmasii, sáhtta dadjat ahte Sápmelaččat leat álohii bargan ja hutkan, muhto ii seamme mállin ja doabain dego govvaáida, go eai lea geavahan namahusa govvaáidagin sin barggu.

Ovdamearkan sáhtta leahkit go oainnán boares govvain gos mu eadni cuohppágámasuinniid ja hengodaid goikat ja dat šattai loahppageažin čielga instálášuvnnan. Buoragit jurddašuvvon instálášuvnnan dahje seremonia. Seremonia ja intálášuvdna joatkašuvai fas čakčat, go son bonjai suinniid vierran, ja ieš dat bargovuohki čuovui visses

minstara. Son ii diehtán ieš ahte son čađahii instálášuvdna dáidaga. Árbeviroláš suoidnevieraid lea okta ruohtelaš hábmejeaddji geavahan ovdagovvan go lea hábmen náhkke čohkkádan vulosiid ovttá Itáialaš stohpogálvo fitnodahkii.

Mánnán min golaheimmet áiggi go stoagaime ngd. Performance, dat sátne ii gávdnon min sátnevuorkáin, eatge diehtán dalle ahte dat leai dat maid mii álggaheimmet. Čohkkiime riiffuid maid bijai loavdaga nala, riiffuid hilljánis johtimat dagahedje vuordemeahtun hearvaid dahje minstariid. Okta minsttar, okta ornamentihkka, okta slow moution performance. Mu iežan govvaipmárdus lassánii dan hilljánis performancis.

Kreatiivvalaš biraš addá gehččiide berostumi dasa mii dáhpáhuvvá, mii

en ren og skjær installasjon. En vel gjennomtenkt installasjon, eller et ritual. Ritualet og fortsettelsen av denne installasjonen fulgte så på høsten år hun vred sennagresset til runde ruller. Selv dette arbeidsforløpet fulgte et visst mønster. Hun var selv ikke klar over at hun utførte et installasjonskunstverk. Tradisjonelle sennagress-ruller brukte en svensk designer som inspirasjonskilde da hun utformet en sittedyne i skinn for et italiensk møbelfirma.

Som barn holdt vi på med det man i dag kaller "performance" - utøvelse. Ordet utøvelse fantes ikke i vårt vokabular. Vi visste ikke da at det var det vi iscenesatte. Vi plukket snegler som vi plasserte på "Lavvduken". Sneglene ålte seg bortover duken og laget et uforutsigbart mønster. Et mønster, en ornamen-

fas dagaha ahte ipmardus lassána das goht rávnnjit golget ja goppoos dat golget. Man guvlui állanit dovdut, man neagus leat ravdarávnjit mat golget ja ovttavuođit válde rávnnjiin?

Go geahccá sámi dáidaperspektiivas lean válljen orgániseret iežan dáidapolitihkalaččat ja lean ovttas mu dáidarátnáiguin bargan visalit la leamaš mielde dovdudahkamin sámidáidaga álbmogii. Čájehit govaid bokte ja praktihkalaš barggu čađa, sávan ahte mii leat oláhan stuora joavkkuid, ja ahte sii leat ožžon ipmárdusa mu govamáilbmái, maid mon háliidan ovdanbuktit mu goavaiguin máinnasteami čada.

tikk – en utøvelse i langsom kino. Min egen bildebevissthet vokste gjennom iscenesetting av dette langsomhetens utøvelse. Et kreativt miljø bevisstgjør betrakteren/publikum og skaper nysgjerrighet på det som foregår på scenen. Dette gjør igjen at forståelsen øker i takt med hvordan strømmene flyter og hvor de flyter. Hvilken retning tar uttrykket, hvordan ser sidestrømmene ut som flyter inn og forenes med hovedretningen på strømmen?

Sett ut fra et samisk kunstperspektiv har jeg valgt å organisere meg kunstpolitisk. Med dette har jeg sammen med mine kunstnerkolleger jobbet iherdig og vært med på å bevisstgjøre den samiske kunsten for publikum. Ved å formidle gjennom bilder og den praktiske gjennomføringen håper jeg at jeg / vi

Dáigguin sániiguin giittán din berostumis.
Giitu go astaide guldalit mu.

har nådd ut til et bredt publikum og at de i sin tur har fått en forståelse for den bildeverdenen jeg vil formidle gjennom å fortelle.

